

Istotako počasni so imenitni Sarti v govorjenju, medtem ko preprosti narod govori zelo hitro. Smejati se olikanec ne sme, kvečjemu neznatno nasmehnuti. Nebrzdan, prešeren smeh se zdi Turkestancu nedostojen. Ko bi se Evropejec kahljal na pretege, se tudi preprosti Sart komaj smehlja. Izobražen in olikan Srednjeazijec ne sme kazati čustev: strahu, veselja, radovednosti, nepotrpežljivosti.

Zanimivo je, kako se Sarti pozdravljajo. Če nižji sreča višjega, stopi s konja, prekriža roki nad pasom in se prikloni z gornjim telesom. Tujcu, ki ne pozna krajevnih navad, se zdi, da nižjega črviči v trebuhu. Kadar se srečata znanca, si sežeta v roke z desnicama, obenem pa vsakdo položi še levico na gornjo stran prijateljeve desnice. To je prva polovica pozdrava. Ko razmakneta roke, prime vsakdo z obema rokama za lastno brado in jo gladi od zgoraj navzdol. Brado gladiti pomeni

Sartu isto, kot nam privzdigniti klobuk. Kaj smešno se zdi tujcu, da pri pozdravu tudi mladeniči in otroci gladijo lastno namišljeno brado.

V neki zadevi pa imajo Sarti povsem drugačne nazore o dostojnosti in oliki nego mi. Kadar kdo povabi prijatelje na pojedino, se mu po končanem obedu gostje zahvaljujejo s tem, da prav nagošto in prav močno — rigajo; tako dokažejo gostitelju, kako jim je teknilo. Po dolgoletni vaji so postali tako spretni, da morejo kolcniti, kadar hočejo, in tako močno, da jih Evropejec nikakor ne doseže. Moj mentor zatrjuje, da se mu je zdelo silno neprijetno in da se mu je hotel želodec obrniti, ko so po kaki gostiji domačini začeli z vso silo rigati.

Opazoval sem domačine, ki so peš in na konjih hiteli po cesti, ko se tramvajski voz naenkrat ustavi in izprazni. Dospeli smo do konca poulične železnice, do sredine starega Taškenta, do sejmišča.

(Dalje.)

Od Kranja do Brezij...

(Rapsodija.)

Od Kranja do Brezij tri ure hodá,
dve uri pa pol, kdor iti zna.
Za eno pokoro primerno poti,
za dvoje bridkosti predolga ni.
Pa je bridkosti v srcu sto,
bogvedi zakaj, bogvedi kako! ...

*

Petelin se pojoč budi,
nekje v meglah še zora spi.
Od Šmartna temno jekne bron,
na Svetem Joštu vzdrami zvon,
in poje ob Savi navzdol in navzgor,
in kot na vasi moški zbor
trpkoprijeten povasuje,
razmišlja pol, pol čustvo snuje,
šumi zvonov gorenjskih spev,
molitev pol, pol gnev ...
O Bog! Ta spev, takó star, takó nov —
v pomladnem jutru glas zvonov!
— Ne vem, ali takó iz meglè rosi,
ali so rosne le moje oči? —
Moje oči, so žejne takó,
kadar čez to lepo polje gredo,
gredo in gredo in pijó in pijó
mimo mejnikov, vozar in boróv
mimo kozolcev, sanjavih domóv,

mimo prázničnih ljudi;

vsem se k zornicam mudi.

»Hvaljen Jezus!« »Vekomaj!«

»Dobro jutro!« »Bog ga daj!«

Lepo jutro! Bog ga je dal!

On je planinam vrhove vžgal,

On je v travi roso razvnel,

On raz njivo mēglo snel,

On mi v dušo žeje vlil,

da bi lepoto stvarstva pil —

Škrjanček! Moj drobní brat,

krila imaš, si bogat!

— Ne vem, ali takó iz meglè rosi,

ali so rosne le moje oči! —

Nad Okroglo žarek, solnca prvi sin ...

»Dobro jutro, vlastelin!

(V Kranju Prešernu trohnijo kosti,

v beli Ljubljani ga Vila kazi,

v celi Sloveniji ga ljubiš le Ti!)

Ti in Žigon in morda še dva

(čudim se sicer, da ga še ne izda)!

Toda, Žigona kdo lupil bo,

Puntarja kdo kupil bo!

Pa razmišljam Tvoj muzej,

in sem žalosten in glej:

to sevé le iz meglè rosi,

da so spet rosne moje oči!« —

Do rázpotja, Tržiške cesté,
bi rekel Bošnjak, je za svalčici dve,
za eno pokoro premalo poti,
za dvoje skrbi preveč je ni.
Dvoje težkih skrbi v moji duši leži,
prepleta ko trn življenja poti:
Bom li poslednjo uro vesel
in miren, da sem pisati začel?
Mar vstvarja naj luč in moč govori,
ki sam je ko trs in slepih oči?
In če bo vendarle komu žal,
da me je bral in brati znal?
Pred Silnim, pred Strogim moj drob drhti.
»Kako si pisal? Gorjé ti! Umri!« —

Oddahnem se trenutka dva,
kjer križpot cesto razvozlja,
na levi v Bistrico spusti,
navzgor v Podbreško vas vzvihti.
In kadar klancu v téme speš,
od daleč tuskulum zazreš,
še nedozidan »Društveni dom«,
in veš takoj, pri čem in s kom.
Ne veš? Ti resen kmet pove:
»Po svoje naš gospod žive,
so dober gospod, gorenjskih ljudi,
in pišejo od starih reči.
Hčeré imám, te povedó,
so fantje pa taki, da nič ne beró.« —
Še ena bridkost od bridkosti sto!
Če pišeš kaj: vedi, to je takó. —

Brez bližnjic in beračev ni,
bogve, na svetu božje poti.
Zato čez gozd od ceste vstran
na breg hladan, raz breg rosan.
Če šteti znaš, do dvesto šteje,
in si na cesti kakor prej.
Ob mostu kmetsko znamenje.
Zavaljen predenj kamen je,
molitvam kratkim vsajen je,
od nog nešteti zglajen je,
slovenskih zgodeb spomenik,
bolesti je simbol stolik,
simbol je tlák, pokor, gorja,
simbol stotisočih prošnja,
simbol slovenskega duha,
duha, ki le prositi zna.
Se v srcu mehka čuvstva vnó,
v molitev kratko se zlijó:

»O Deva — Matí žalostna,
grdo v obraz udarjena,

tolažba nam iz turških dni,
ohrani nas, kar smo bili.
Ti varuj nam deklet mladost,
Ti varuj naših mōž krepkost
in tujih čuvaj družino zmot,
in ohrani čist in zdrav naš rod!«
Na levi čez Savo je vrisnil vlak,
železnih časov romar-orjak,
lepote davnih šeg krvnik,
moderni demon, prosvete lik.
Ah! Pelin-zvezda je zemljo prepletla,
zajedla se v skale, v pot grudo si zgnetla
in je postala bolest naših dni
— ne jaz, Dostojevski tako uči —
in sina vse dalje od deda odmika,
in mnogih med nami je slika:
Ni v dušah bičanih miru,
ni srcem sladkega pokoja,
in duša moja, duša tvoja,
polslepa gine, kakor v snu
iz teme vzdihá, kliče, vstaja,
se dvigne, raste, zopet zdvaja,
po Večnolepem koprni,
za Materinimi očmi,
jih najde in jih spet gubi —
Marija, pomagaj nam Ti! —
Na Brezjah vstane klic zvonov
in je premnogim v blagoslov
in je ko materin pozdrav ...
Srečujem romarjev vrsté:

»Zdravstvujte, bratje in sestré!«
»Hvaljen Jezus!« »Vekomaj!«
»Dobro jutro!« »Bog ga daj!«
Lepo jutro! Bog ga je dal!
On je planinam vrhove vžgal,
On je v travi roso razvnel,
On raz njivo mēglo snel,
On je ptico peti učil,
On je v polju lilijo vmil,
On je vstvaril glas zvonov,
On je vstvaril vonj gozdov,
On nam je to svetišče dal,
naše, sredi naših tal ...

Od Kranja do Brezij tri ure hodá,
dve uri pa pol, kdor iti zna,
in komur ni v prsih lahkó,
in komur je v duši tesnó,
in komur na srcu bridkosti je sto ...

Ivan Pregelj.